

TC
Sakarya Üniversitesi

TR
Universität Sakarya

Fen - Edebiyat
Fakültesi
Mütercim
Tercümanlık
Bölümü

Natur - und
Geisteswissen
schaftliche
Fakultät
Abteilung für
Übersetzung und
Dolmetschen

ULUSLARARASI ÇEVİRİ SEMPOZYUMU

Internationales Übersetzungssymposium
International Translation Symposium
11 - 12 EKİM 2004
11 - 12 OCTOBER 2004

Günümüzde Çeviri ve Çevirmen Sorunları
Übersetzer - und Übersetzungsprobleme
in unserem Zeitalter

REKTÖR

Prof. Dr. Mehmet DURMAN

DEKAN

Prof. Vahdettin SEVİNÇ

Veranstalter
Prof. Dr. İlyas ÖZTÜRK

Düzenleme Kurulu (Sakarya Üniv.)

Prof. Dr. Mehmet Alparğu (Rektör Yardımcısı)
Prof. Dr. Muzaffer Elmas (Rektör Yardımcısı)
Prof. Dr. Rıza Güven (Rektör Yardımcısı)
Prof. Dr. İlyas Öztürk (Bölüm Başkanı)
Doç. Dr. Binnaz Baytekin (Bölüm Başkanı)
Y.Doç.Dr. Zafer Demir (Genel Sekreter)
Y.Doç.Dr. Muharrem Tosun (Dekan Yardımcısı)
Y.Doç.Dr. Recep Akay (Öğretim Üyesi)

Bilim Komisyonu

Prof. Dr. Gürsel Aytaç	Ankara Univ.
Prof. Dr. Nedret K. Burçoğlu	Yeditepe Univ
Prof. Dr. Nilüfer Tapan	İstanbul Univ.
Prof. Dr. Nuran Özyer	Hacettepe Univ.
Prof. Dr. Selçuk Ünlü	Selçuk Üniv.
Prof. Dr. Süleyman Yıldız	Hacettepe Univ
Prof. Dr. Tülin Polat	İstanbul Univ.
Prof. Dr. Turgay Kurultay	İstanbul Univ.

Karşılama Komitesi

Dr. Nurhan ULUÇ , Mag. Yurdağül SEVİNÇLİ, Mag. Dilek KIZILTAN ,
Mag. Elif AKKAN, Mag. Eyüp ZENGİN , Dr.Fatih Uluç
Asst. Gökhan Şefik ERKURT, Mag. Halil İrfan MERCAN

Yer : Sakarya Üniversitesi, Esentepe Kampüsü
S. Demirel Konferans Salonu
e-mail : mutter@sakarya.edu.tr. ozturk@sakarya.edu.tr

ISBN 975 - 8644 - 39 - 4

İÇİNDEKİLER

Açılış Konuşmaları / Eröffnungsreden	
Prof. Vahdettin SEVİNÇ, Dekan der Natur u. Geisteswissen. Fak.	
Prof. Dr. Mehmet DURMAN, Rektor der Sakarya Universität.....	3
Önsöz – Vorwort	10
Giriş – Zum Geleit	12
Mesut BULUT	
Çeviri Eleştirisi Bağlamında Dede Korkutun İki Çevirisi	16
Mine YAZICI	
Çeviribilimde Bütüncü Araştırmaları ve Bir Araştırma Modeli	23
Mustafa USLU	
Translatierbarkeit Von Elliptischen Äußerungen Aus Dem Deutschen Ins Türkische	31
Nesrin DELİKTAŞLI	
Hukuk Metinleri Çevirisi ve Eğitimi	38
Pakize ÜNAL	
Bir Metin Türü Olarak Reklam Çevirisinin Çevirmene Getirdiği Güçlükler	46
Recep AKAY	
Avrupa Çeviri Tarihi	53
Ragıp BAŞBAĞI	
Einsatzmöglichkeiten Von Übersetzungsprogrammen In Der Dolmetscherausbildung	57
Reiner ARNTZ	
Die Überwindung Von Kulturbarrieren In Textproduktion Und Übersetzung	62
Ayhan SELÇUK – Yılmaz KOÇ – İbrahim İLKHAN	
Çeviride Anlam ve İmge Değişimleri Üzerine	75
Serap SEZER	
Masal Çevirisi: Türkçe’de Andersen Masalları	83
Sevindik VELİYEV	
Azerbaycan Dilbiliminde Çeviri Alanındaki Faaliyetler	92
Yasemin BALCI	
Das Deutsche Im Türkischen Oder Das Türkische Im Deutschen.....	95
Yavuz KIZILÇİM	
Baudelaire’in “ <i>LES FLEURS DU MAL</i> ” (<i>ELEM ÇİÇEKLERİ</i>) ‘nin Türkçe Çevirilerinde Sapmalar ve Gözlemler	105
Zehra GÜLMÜŞ	
Das Übersetzen Von Zeitungs- Und Zeitschriftenüberschriften	121
Orhan ERDEN	
Endüstriyel Teknoloji Çevirilerinin Yapımında Bilişim Teknolojilerinin Rasyonel Kullanımı	129
Binnaz BAYTEKİN	
Akşit Göktürk ve Çeviri Sorunlarına Yöntemsel Yaklaşım	138
Ebru GÜLTEKİN ILICALI	
Çeviride Bellek Eğitimi	150

F. Sâkine ERUZ	
Çeviri Bir Sanat Mıdır? Çevirmen Yetiştirme Sürecinde Akademik Çeviri Eğitimi	154
Faik KANATLI	
Diliçi İletişim Olarak Çeviri	161
Faruk YÜCEL	
Başka Bir Okur: Çeviri Okurunun Rolü	168
Hasan ÇOŞKUN	
Çeviri Dökümanlarının Sınıflandırılması ve Bir İmza Sirküleri Çevirisinin Öğretim Bilgisi Açısından Gerçekleştirilmesi	172
İsmail AYDIN	
Edward Said'in "ORİENTALİZM" Adlı Kitabının Türkçe Çevirilerinde Sosyo-Politik Bir Düzlemde "AMAÇLI" Bir Eylem Olarak Anlama Anlamlandırma Süreci	187
M. Naci KAYAOĞLU	
A Pedagogic Approach To Students Coping And Not Coping Strategies In Translation	198
Mehmet GÜNDOĞDU	
Çeviribilimde Yöntem Sorunu	204
Melik BÜLBÜL	
Çeviri Etkinliğinde Kültürel İletişimin Önemi	213
Memmed HÜSEYİNOĞLU RIZAYEV	
Azerbaycan Felsefe Tarihinde Çeviri ve Şahsiyet Terbiyesi	224
Ayşe Nihal AKBULUT	
Puşkin Doğru Şiiri Yazabildi Mi? Ya Da Puşkin Şiiri Doğru Yazabildi Mi? Yazın Çevirisi ve Eleştirisinin Eğitimdeki Yeri	233
Aslı TAKANAY	
Altyazı Çeviri Örneğinde Çevirmen – İşveren Karşılaşması ve Bunun Uygulamaya Yansımaları	242
Asuman KARAKAYA	
Çeviride Dil Meselesine İçeriden Bir Bakış: Çeviri Sürecinde ve Eğitiminde Diliçi Çeviri	253
Ayfer AKTAŞ	
Übersetzungsprobleme Bei Funktionsverbgefügen In Deutschen Geschäftsbriefen	259
Ayşegül BAŞER	
Kulturelle Verfremdung Durch Hinzugefügte Kulturspezifika Oder Durch Ausgleich Von Weggelassenen Kulturspezifika	266
Banu KARADAĞ	
Edebiyat ve Kültür Dizgesinde Çeviri ve Çevirmenin Edindiği(rildiği) Farklı "İdeolojik" Roller	275
Kuthan KAHRAMANTÜRK	
Dini Kültüre Dayalı Metinlerde Karşılaşılan Çeviri Zorlukları ve Yaklaşımlar	289
Meral CAMCI	
Çeviri İşlemleri – Tanım ve Uygulama	296

ÇEVİRİBİLİMDE BÜTÜNCE ARAŞTIRMALARI VE BİR ARAŞTIRMA MODELİ

Okt. Dr. Mine Yazıcı
İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngilizce Mütercim Tercümanlık A.B.D

Özet

Çeviribilimde Bütünçe Araştırmaları ve Bir Araştırma Modeli” başlıklı bildiri çeviribilim alanında bütünçe çalışmalarının ülkemizdeki önemi üzerinedir. Bu nedenle öncelikle çeviribilimin akademik kimliğinin tanınmasında bütünçe çalışmalarının konumu ve etkisi ele alınmış, ardından da bütünçe araştırmalarının uygulama alanındaki etkisi irdelenmiştir. Bütünçe çalışmalarının konum ve önemi bu şekilde belirlendikten sonra çeviri eğitimiyle ilgili 1980 ve 1995 arası rasgele yöntemle seçilmiş beş yabancı yayın üzerinde küçük bir bütünçe modeli geliştirilerek akademik düzeyde ülkemizle karşılaştırmalı olarak bu yayınların çeviribilime katkısı sorgulanmıştır. Sonuç olarak, hem kuramsal alanda çağdaş bilgiler ışığında bütünçe üzerinde ne şekilde bir araştırma yöntemi kullanabileceğiyle ilgili bir öneri getirilmiş, hem de bu çalışmaların ulusal kültüre olduğu kadar, evrensel bilgiye ortak olma konusundaki etkisi sergilenmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Bütünçe İncelemesi, çeviri eğitimi, karşılaştırmalı çözümleme, çeviri edinci, aktarım edinci, betimleyici araştırma , araştırma yöntemi

The paper under the title of “Corpus Studies:A Model on Translation Didactics” is on the importance of corpus studies in the field of translation studies in Turkey . Therefore, it first deals with the status and impact of corpus studies in the recognition of the discipline by the academic environment; next, it studies the effects of such studies in the field of application. After the identification of the status and importance of corpus studies in academic research, a comparative model has been developed on a random sample selected from five foreign native works on translation didactics extending from 1980 to 1995. The model proceeds in such a way as to disclose the contribution of corpus studies to the field of translation studies as well. Finally, this paper both proposes a suggestion on the methodology of corpus studies in the light of contemporary theoretical knowledge, and questions the impact of such studies on national culture to be a member of universal knowledge.

Key words: Corpus study , translation didactics, comparative analysis, descriptive research, translation competence, transfer competence, research method

1.Bütüncü Araştırması

Ülkemizde bütüncü incelemelerine öteki bilim dallarında daha çok yer verilmesine karşın, çeviribilim alanında bu tür ekip çalışması gerektiren araştırmalara çok girilmediği görülmektedir. Bu yüzden yapılan araştırmalar genellikle ya tek elden çıkma küçük çaplı, ya da tekil araştırmalarla sınırlı kalmaktadır. Oysa ülkemizin kültürel zenginliği ve içinden geçtiği toplumsal, ekonomik ve siyasal koşullar göz önüne alındığında, çeviriler belge niteliğinde somut veri özelliği taşır. Buna, dilin çevirilere koşt evrimi, çeviri tarihi, kültür araştırmaları konularında yapılacak bütüncü araştırmaları örnek gösterilebilir. Böyle bir araştırma aynı zamanda bir kültürün çeviriler aracılığıyla çağa nasıl uyak uydurup evrensel kültüre ortak oluşunu da aydınlığa kavuşturur. Öte yandan bütüncü araştırmalarının sadece geçmişe dönük kültürel kalıtı toplamakla sınırlı olduğu düşünülemez.

Bu tür araştırmaların çeviribilime de doğrudan etkisi vardır. Birincisi, varolan durumu ortaya çıkarmak; ikincisi ise, geleceğe yönelik akademik ve uygulama alanını etkileyecek yeni hipotezler öne sürerek bu disiplinin devingen bir çark içerisinde işlenmesini sağlamaktır. Örneğin, özel alanda bilgi aktarım aracı olarak çevirilerin bilimsel geleneğe etkisinin bütüncü araştırmalarıyla irdelenmesi geleceğe yönelik olarak nasıl bir çeviri politikası izlenmesi gerektiği konusunda da ipuçları verir. Bu ise, çeviribilimin ülkemizde çeviri eğitimi dışında incelenmeyi bekleyen büyük bir hazinesi olduğunu ve bu hazinenin tekil çabalarla değil geniş çaplı bütüncü çalışmalarıyla ortaya çıkarılabileceği düşüncesini akla getirir.

Yukarıda anlatılanlar çeviribilim alanında çeviri eğitimi mi, yoksa çeviribilim araştırmaları mı şeklindeki tartışmayı da beraberinde getirir. Söz konusu bölümlerin ısrarla korunan adından ve doktora programının bir türlü açılmamasından da anlaşılacağı gibi, bu alanı çeviri eğitimiyle sınırlı tutma düşüncesinin yaygın olduğu ortada bir gerçektir. Buna bir neden olarak disiplinin uygulama alanıyla sınırlı kuramsal dayanaktan yoksun bir alan olduğu kanısı gösterilebilir. Ne var ki, bu kanıya karşın söz konusu alanın yüksek öğretim kapsamına alınması çelişki yaratır. Bu çelişkili tutuma iki neden gösterilebilir: birincisi, tarihte yaşanmış yoğun çeviri etkinliği sonucunda oluşup kemikleşen toplumdaki yaygın çeviri anlayışı; ötekisi ise, bilgi aktarımı ve gündelik konularda çeviriye duyulan yoğun talep karşısında kuramsal alanla ilgili bu tür araştırmaların zaman kaybettireceği düşüncesidir. Oysa bütüncü üzerine “neden-sonuç” ilişkisine dayalı derinine ve uzun soluklu bir araştırma zaman almakla birlikte işlevselliği açısından yerleşmiş çeviri anlayışını değiştirme ve geliştirme gücüne daha çok sahip olduğu öne sürülebilir. Üstelik, Batı'daki çeviri yazınıyla ilgili akademik yayınlar incelendiğinde, ortaya çeviri eğitimiyle ilgili yayınlardan çok, ya

kuramsal, ya da çevirinin kültürle ilişkisini ve etkisini gözler önüne seren araştırmaların yaygınlık kazandığı görülür. Mütercim Tercümanlık bölümlerinin uygulama alanıyla bu şekilde sınırlanması akla geriye dönük olarak şu soruları getirir: bunlardan birincisi, 40'lı yıllardan bu yana uygulama alanında yaşanan yoğun çeviri etkinliğine karşın, çeviriler toplumda ne derecede etkili olmuştur?; ikinci soru ise, bu yoğun çeviri etkinliği çevirmene profesyonel bir kimlik kazandırmış mıdır? Bu her iki sorusunun yanıtı olumsuz olup, çeviri bölümlerinin salt uygulama alanına sapanıp kalmasının, çevirilerin işlevselliği kadar çevirmenin amatör kimliğine de bir katkısı olmadığı görülür. Oysa, çevirmen adayları ve akademisyenlerin "bütüncü araştırmalarına" girmesi, hem uygulama alanıyla kuramsal dayanaktan yola çıkarak bilinçli bir şekilde ilişki kurulmasını sağlar, hem de bu alandaki verileri bilimsel ölçütlere dayalı olarak irdeleyip sorgulama olanağı yaratır. Bu, bir yerde hem araştırmayı yapanların, hem de profesyonel, ya da amatör okur kesimin kültürel kalıt olarak genlerine nerdeyse şifrelenmiş çeviri anlayışını bilinç düzeyine çıkarıp, kendiyile hesaplaşarak yeni bir bilinç kazanmasını sağlar.

Bütüncü çalışmaları aracılığıyla akademik ve uygulama alanı arasındaki çarkın yukarıda sözü edildiği şekilde hem ulusal kültüre, hem de çeviri bilincine etki etmesi, bu tür araştırmaların sürekliliğini gerektirir. Bu **süreklilik** ise, iki yönlü düşünülebilir. Birincisi başlatılan bütüncü çalışmalarına kuramsal alandaki gelişmelere koşut olarak yeni ölçütler ve yeni inceleme gereçlerinin eklenmesi; ikincisi ise, bütüncü araştırmaları arasında ilişkiler kurarak bu çalışmaların tekil, bir kenara atılmış olarak bırakmak yerine, bir sonraki araştırmaya zemin hazırlayacak şekilde sürekliliğini sağlamaktır. Bu şekilde çalışmalar ulusal kültürle ilgili olarak bilimsel geleneğin oluşturulmasına katkıda bulunacağı gibi evrensel kültürün çok renkli mozaigine de yeni bir renk katar. Bütüncü çalışmalarıyla ilgili olarak yukarıda sayılan olumlu etkilere karşın, çeviribilimde bütüncü çalışmalarına ağırlık verilememesinin bir nedeni de, bilimsel geleneğimizde **ekip çalışması** ruhunun yeterince gelişmemiş olması gösterilebilir. Batı bu tür geniş çaplı ekip çalışmalarına girmesini, gündelik yaşamdan başlayarak kültürel geleneğinde farklı kimlik ve yetenekteki kimselerin düşünce ve duygularını ifade edebileceği özgür ortamlar yaratmasına borçludur. Buna tıpkı çok sesli müzikte olduğu gibi, farklı seslere karşın bir bütün oluşturabilme becerisi de diyebiliriz. Aynı şekilde zaman, ortak bir mekan ve yaratıcı düşüncelere ket vurmayıp destekleyen bir iletişim ortamı bu çalışmaların verimini artırır. Araştırmanın son "bireşimle" ilgili aşamasında bu şekilde fiziksel koşulların sağlanması doğal bir tartışma olanağı yarattığı gibi, araştırmanın "bütünlük" kazanmasına da yardımcı olur.. Bütüncü araştırmaları ancak bu ön koşulların sağlanmasıyla birlikte işlevsellik kazanır. Aksi takdirde, bu çalışmalar eskiden olduğu gibi hiç kimsenin erişemediği tozlu raflarda kalmaya mahkum olur.

2. Betimleyici araştırma modeli :Araştırma süreci öncesi kararlar

Bu yazıda uygulama alanının bir kolu olan çeviri eğitimi ile ilgili yayınlar üzerinde bir bütüncü modeli geliştirilmeye çalışılmıştır. İnceleme gereci olarak özellikle çeviri eğitimiyle ilgili yayınların seçilme nedeni bildik ve beklentilere uygun bir konudan yola çıkarak kuramsal alanın uygulama alanıyla ilişkilerini irdelemektir. Bir başka deyişle, böyle bir bütüncü çalışması hem çağdaş kuramların çeviri eğitimine ne şekilde yansıdığını irdeleme olanağı yaratır, hem de çeviri tarihi akışı içerisinde çeviri eğitiminde nereden nereye geldiğini sorgular Bu konuyla ilgili bütüncü araştırmasında Toury'nin savunduğu betimleyici yöntemden yola çıkılmış ve Lambert&Gorp'un "On Describing Translations" başlıklı yazısında öne sürülen betimleyici araştırmada belirli bir amaç doğrultusunda ne şekilde veri toplanacağı konusunda verilen bilgilerden yararlanılmıştır. Bundan böyle, ilk aşamada betimleyici araştırmayla ilgili hedefler belirlenmiş ve bu hedefler doğrultusunda betimleyici araştırmada doğru verilere ulaşmaya yarayacak sorular çıkarılmaya çalışılmıştır (Lambert&Gorp, 1985; 42-52). Bu soruların şekillenmesinde içerik açısından Christiane Nord'un çeviri öğretim kitaplarını, çağdaş çeviribilim anlayışı içerisinde tanımlamak ve amacını saptamak üzere öne sürdüğü on tezden örnek alınmıştır. Bu on tez şu şekilde özetlenebilir (Nord, 1992:109-112):

1. Kuramsal ve yöntemsel temeli belirlenmemiş kitap çeviri öğretim kitabı sayılmaz
2. Çeviri eğitim kitabı erek kitlesini belirlemeli ve bu hedef doğrultusunda gelişmeli
3. Çeviri öğretim kitabı elden geldiğince az ama en çok kullanılan, ya da kullanılabilir nitelikte olan kuramsal bilgiye yer vermeli
4. Çeviri metinde öğrencinin karşılaştığı güçlükler onun çeviri sorununu algılamasını engellememeli
5. Çeviri yardımcı araçlarının kullanımını yönlendirici nitelikte olmalı
6. Çeviri kitabı sadece çevrilecek metinlerle sınırlı olmamalı, erek dilde karşılaştırma olanağı sağlayan metin ve çevirilere yer vermeli
7. Kaynak metin olarak özgün metinler seçilmeli
8. Gerçek duruma ilişkin bilgileri içeren metinler seçilmeli.
9. Çeviri öğretim kitabının kendi başına bir değeri olmadığı, sadece çeviri edincini kazandırmada bir araç olduğu unutulmamalı
10. Çeviri öğretim kitapları örnek çeviriler vermemeli.

Temelde kaynak dil ve ekindeki bir metni, erek dil ve ekine aktarmada çeviri edincini geliştirme amacından yola çıkarak öne sürülen bu on tez, hem çeviri eğitiminde erek odaklı yöntemlerin gerekçelendirmesi, hem de bu konuyla ilgili geleceğe yönelik öneriler açısından önem taşır.

Araştırma Süreci

Gideon Toury'nin "erek odaklı kuramı"nda kullandığı betimleyici yöntemin temel alındığı bu araştırma modeli çeviri eğitimiyle ilgili 1980-1995 yılları arasında çıkan çeviri eğitimiyle ilgili kaynaklar üzerinde uygulanmıştır. Bu küçük ölçekli araştırmada bütüncü rasgele yöntemle seçilmiştir. Kuşkusuz bu bütüncüye yeni ölçütler ve yapıtlar eklenerek geliştirilebilir. Bu örnek modelde birincil amaç bütüncünün hangi süreçlerden geçerek oluşturulabileceği konusunda bilgi vermek olduğundan, ilk aşamada inceleme süreci evreleri ele alınmıştır (Toury, 1995:21-40).

İnceleme Süreci Evreleri

1. Tez: "Çeviri eğitimiyle ilgili yapıtlar, çeviribilimi ikincil dereceden bir etkinlik konumuna düşürür"
2. Yöntem: Çeviri eğitimi alanında yayınlanan rasgele yöntemle seçilmiş çeviri eğitimiyle ilgili yapıtlar seçilmiştir.
3. Kapsam: Çeviribilimin dönüm noktası 1980 olarak kabul edilecek olursa, zaman sınırlaması 1980-1995 yılları arasında çıkan yayınlar olarak konabilir.

Araştırmada kullanılan parametre ve değişkenler

1. **Künye Bilgisi:** Yazarı, yayın yılı, kaynağı, baskı sayısı, yapıttaki aracı diller yeri
2. **Erek Kitle:** Kaynağın kime seslendiğini gösterir: öğrenci, akademisyen, öğrenci adayı, profesyonel çevirmen.
3. **İnceleme Gereci:** Kaynağın inceleme gereci olarak ne üzerinde odaklandığını gösterir: ürün, süreç, ürün+süreç
4. **Nitelik:** Kaynağın niteliği ile ilgili değişkenlerdir: çeviri kuram, çeviri uygulama, çeviri kuramı+çeviri uygulaması
5. **Kuramsal Dayanak:** Hangi kuramdan yola çıktığını gösterir: dilbilim, çeviribilim, dilbilim+çeviribilim, dilbilgisel çözümleme
6. **Kuramsal Tutarlılık:** Yapıtın kuramsal dayanağı ile uygulamada verdiği örnek veya alıştırmalar arasında bir tutarlık olup olmadığını sorgular.
7. **Bilimsel Alan:** Kaynağın bilimsel olarak hangi alanda yer aldığına işaret eder: kuramsal, uygulama, uygulama+kuram
8. **Yöntem:** Yazarın kitabında hangi bilimsel yöntemi kullandığına işaret eder. Buna göre, betimleyici, açıklayıcı, örnekleyici, şeklinde seçenekler öne sürülebilir.
9. **Anlıksal İşleme:** Yazarın metniçi ve metin dışı bağlamla ilgili olarak yapıtında hangianlıksal işlemeyle ilgili olduğunu gösterir: tepeden aşağı, tabandan yukarı, tepeden aşağı+ tabandan yukarı şeklinde seçenekler öne sürülebilir.
10. **Ölçüt:** Yazarın inceleme gereğinde hangi ölçütü kullandığıyla ilgilidir: sözcük, tümce, sözcük+tümce+metin, metin.

11. **Etki Alanı:** Yapıtın anlığın hangi alanına etki ettiğine işaret eder: aktarım edinci, dil yetisi, çeviri edinci şeklinde seçenekler belirlenmiştir.
12. **Kuramsal Yaklaşım:** Yazarın kitabında hangi kutuptan yana bir tutum sergilediğini gösterir. Bu konuda kaynak odaklı, erek odaklı, erek odaklılığı destekleyen, bireysel kuram seçenekleri öne sürülmüştür.
13. **Kapsamı:** Yapıtta ele alınan konuların çeviribilim açısından çeşitliliği ile ilgilidir. Buna göre geniş kapsamlı ve dar kapsamlı olmak üzere iki seçenekten söz edilebilir.
14. **Çeviribilime Etkisi:** Yukarıda elde edilen verilere bağlı olarak başta öne sürülen hipotezle ilgili sonucu gösterir: birincil dereceden etkinlik, ikincil dereceden bir etkinlik

Karşılaştırmalı çözümleme

Bu çözümlemede çeviri eğitimiyle ilgili beş yabancı yayını kendi aralarında yukarıdaki ölçütlerden elde edilen sonuçlara dayalı olarak karşılaştırılmış ve çeviribilime etkileri açısından değerlendirilmiştir. Bundan böyle elde edilen verilerden kuramsal yaklaşım olarak yabancı yapıtlar arasında, dilbilimden yola çıkmakla birlikte **erek odaklılığı** en destekleyen yapıtın *Training the Translator* olduğu ortaya çıkmıştır. Öte yandan, *A Text Book of Translation* adlı yapıtta Peter Newmark'ın dilbilimsel kuramlardan yola çıkarak bireysel bir kuram geliştirmeye çalıştığı görülür. Bununla birlikte, yapılan araştırmadan Nida'nın üretici-dönüşümlü dilbilim kuramı ve Schleiermacher'in metin türü ayırımına dayalı çeviri yönteminden öteye gidemediği anlaşılır. Aynı şey, *The Science of Translation* adlı yapıt içinde söz konusudur. Bu iki yapıtın da kaynak odaklı yaklaşımı "çeviri sanatı" olarak gördükleri söylenebilir. Bunun temelinde ise, dayandıkları dilbilimsel kuramların metin çözümlemesinde "tabandan yukarı" işlemlemeyi seçmesi yatar. Bu ise, onların "çeviri edincini" geliştiren betimleyici ve açıklayıcı yöntemi kullanmakla birlikte, bu yöntemi ürünle sınırlayarak "aktarım edincini" geliştiren yöntemler öne sürmelerine neden olmuştur. Öte yandan, Alan Duff'ın *Translation* adlı uygulama alanına yönelik yapıtın Mona Baker'ın *In Other Words* adlı yapıtında kuramsallaştığı ve bu iki yapıtın birbirinin tamamlayıcısı olduğu söylenebilir. Mona Baker ve Alan Duff'ın, edimibilimden yola çıkarak söylem çözümlemesine başvurmaları, çeviride **tabandan yukarı** ve **tepeden aşağı** anlksal işlemlemenin önemine işaret ettiklerini gösterir. Bununla birlikte, bu işlemi Wills ve Newmark gibi kaynak metinle sınırlamaları, onların da kaynak odaklı yaklaşımı benimseyip, çeviri eğitiminde çeviri edimini ikincil derecede bir konuma düşüren bir tutum sergilemelerine yol açmıştır. Kussmaul'da aynı dilbilimsel kuramdan yola çıkmıştır. Ne var ki, onun yapıtının üstünlüğü çeviri işlemi daha çeviri süreci öncesinden erek dil ve ekinden başlatmasıdır. Bundan böyle *Training the Translator* adlı

yapıtın çeviri bilimi birincil derecede etkinlik konumuna çıkarttığı söylenebilir. Bu yabancı yayınların ortak olarak en dikkat çeken özelliği ise, kuram ve uygulama alanı arasında gösterdikleri tutarlılıktır. Ne var ki araştırmanın sonucuna bakıldığında beş yapıttan dördünün kuramsal tutarlılığı ve geniş kapsamlılığına karşın çeviri edincini geliştirici bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. Çeviri eleştirisine karşıt olarak ileriye dönük amaçları olan çeviri eğitiminde tek seçenekli çözümlerin öne sürülmesi ve çeviri amaçlı metin çözümlmelerine girilmemesi, çevirmen adayının tek seçenekli ve kuralcı düşünmeye zorlayacağı düşünülebilir. Oysa, Andrew Chesterman'ın öne sürdüğü şekilde adayı kısa bir zaman aralığında bir çok seçeneği öne sürüp seçmeye teşvik eden yöntemlerin geliştirilmesinin çeviri edincine daha katkıda bulunacağı öne sürülebilir (Chesterman, 1997; 117-142). Buna bağlı olarak, dilbilim odaklı kuramları dayanak alan çeviri eğitimi kitaplarının çeviribilimi ikinci dereceden bir etkinlik konumuna düşürdüğü öne sürülebilir.

Sonuç olarak, çeviribilimi birincil derecede bilimsel bir etkinlik olarak kabulü, çeviri eğitimiyle ilgili yayınların çeviri edincini geliştirmesine bağlıdır. Bu hedefe, Katherina Reiss'in çeviri eğitimiyle ilgili öne sürdüğü çeviri eğitiminin hedefleri, eğitimin ve çeviri öğrenim malzemesinin içeriği, çeviri öğretim yöntemleri, düzenlenişi ve aşamalı olarak sıralanması gibi temel konularda kuramsal bilginin yönlendirici etkisinin göze alınmasıyla birlikte ancak erişilebilir. (Nord, 1996: 81-88).

3.SONUÇ

Bu bütüncü araştırmasıyla hem çeviri bölümlerinin uygulama alanıyla ilgili ilişkileri konusunda bir fikir verilmeye, hem de bütüncü çalışmalarının kuramsal düşünmeyi yönlendiren etkisi gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Mütercim-Tercümanlık bölümlerine bakış açısından yola çıkarak yapılan küçük çaplı bütüncü araştırmasından, akademik çevrenin düşündüğünün aksine, salt çeviri eğitimi odaklı bir öğrenim şeklinin çevirilerin işlevselliğini artıramayacağı gibi, çeviribilimi de ikincil derecede bilimsel bir etkinlik konumuna düşüreceği sonucu ortaya çıkmıştır. Geçmişinde "çeviri cenneti" olarak nitelendirilen ülkemizde kuramsal araştırmaların bir kenara itilmesi, geleneksel çeviri anlayışının gelişmesini engellemiştir. Bu ise, disiplinle ilgili olarak çeviri eğitimi dışında kuramsal alanda yapılacak çalışmaların, profesyonellerin olduğu kadar toplumsal bilinci de etkileyeceğini gösterir. Ancak bu alandaki yayınların başarısı, kaybedilen zaman da göz önüne alındığında ancak ekip çalışması halinde yürütülecek bütüncü çalışmalarıyla giderilebilir. Ülkemizde araştırmaların büyük bir bölümü, ya kavramsal ya da tekil örnekler üzerine kurulu kuramsal çalışmalardır. Kuşkusuz bunda bütüncü çalışmalarının temelinde yatan

paylaşımçı ekip çalışması anlayışını bir türlü içselleştiremememiz de yatar. Ne var ki, bütün bu eksikliklerin, bir konuya derinine ve çok boyutlu bakmayı doğal bir alışkanlık haline getiren kuramsal dayanağı olan bütüncü araştırmaları aracılığıyla başarılacağına inanıyorum.

KAYNAKÇA:

- Baker, Mona 1992 *In Other Words*, London, Routledge, 262s.
- Chesterman, Andrew (1997) *Memes of Translation* Amsterdam: John Benjamins Publishing Company
- Duff, Alan 1990 *Translation, Resource Books For Teachers*, yay.haz. Alan Maley, Hong Kong: Oxford University Press, 160 sayfa.
- Kusmaul, Paul 1995: *Training the Translator*; Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 176s.
- Lambert Jose & Gorp Van Hendrik (1985) "On Describing Translations". *The Manipulation of Literature*. Yay. Haz. Theo Hermans. London. Croom Helm.
- Newmark, Peter 1988: *A Textbook of Translation*, Hertfordshire: Prentice Hall International (UK) Ltd., 292 s.
- Nord, Christiana 1992 "Çeviri Öğretim Kitaplarına ilişkin On Tez". *Çev. Arzu Ergüç*. Metis Çeviri 19 s..109-112.
- Nord, Christiana: (1997), *Translating as a Purposeful Activity*, Manchester: St. Jerome Publishing
- Toury, Gideon, (1995) *Descriptive Translation Studies Studies and beyond* Amsterdam: John Benjamins Publishing Company
- Wilss, Wolfram 1982: *The Science of Translation: Problems and Methods*, Tübingen, Gunter Narr Verlag, 292 s.